

ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО У СФЕРІ ОСВІТИ ЯК МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP IN THE FIELD OF EDUCATION AS A MECHANISM FOR ENSURING SUSTAINABLE DEVELOPMENT

У статті ретроспективно розглянуто фундаментальні проблеми, причини й наслідки становлення концепції сталого розвитку як основної парадигми сучасності, без якої неможливий подальший поступальний суспільний розвиток з перспективою якісного життя та задоволення своїх потреб для майбутніх поколінь. Проаналізовано, що роль освітнього середовища й освітніх програм відіграє вирішальну роль у становленні та забезпеченні сталого розвитку в Україні, полягає у створенні дієвих державних програм і стратегій, які зможуть забезпечити достатній рівень знань і навичок студентів для створення конкурентоспроможного кадрового потенціалу й резерву. Крізь призму аналізу чинної моделі організації структури вищої школи з'ясовано, що стан розвитку характеризується відсутністю механізмів реагування та прискореної адаптації до соціально-економічних умов сучасності. У рамках необхідності прискорення змін освітніх програм до сучасних вимог ринку праці й економіки, підтримання конкурентоспроможності країни встановлено вагомість трансформації та нарощення нових компетенцій сучасних освітян. Запропоновано актуальні механізми реінжинірингу законсервованої системи освітніх послуг, яка не відповідає умовам сучасного навчання, у вигляді співпраці державного та приватного секторів. Окреслено основні переваги співпраці держави та бізнес-структур у реінжинірингу освітньої платформи: доступ до державних активів зі сторони приватного партнера; зменшення навантаження на державний бюджет; якісно новий зміст освітніх послуг для суспільства. Запропоновано використовувати механізм державно-приватного партнерства як основний спосіб співпраці державного та приватного секторів через урахування системи індексів та індикаторів кількісного та якісного оцінювання міжнародних глобальних рейтингів і міжнародного досвіду. Установлено, що з метою збільшення проєктів зі співпраці державного та приватного партнера у сфері освіти в Україні необхідно продовжити подальші дослідження в руслі зарубіжного досвіду з метою інтенсифікування процесу комунікації щодо прикладів уже реалізованих проєктів та імплементації кращих практик, які не суперечать історичним традиціям, ресурсному потенціалу й державним інтересам.

Ключові слова: державне управління, державно-приватне партнерство, вища освіта, сталий розвиток.

The article retrospectively considers the fundamental problems, causes and consequences of the concept of sustainable development as the main paradigm of modernity without which further progressive social development with the prospect of quality of life and meeting their needs for future generations is impossible. It is analyzed that the role of educational environment and educational programs plays a crucial role in establishing and ensuring sustainable development in Ukraine and is to create effective government programs and strategies that can provide sufficient knowledge and skills of students to create competitive staff and reserves. Through the prism of the analysis of the existing model of organization of the structure of higher education, it was found that the state of development is characterized by a lack of response mechanisms and accelerated adaptation to the socio-economic conditions of today. As part of the need to accelerate changes in educational programs to modern requirements of the labor market and economy, maintaining the country's competitiveness, the importance of transformation and increasing new competencies of modern educators. Relevant mechanisms for reengineering the preserved system of educational services, which does not meet the conditions of modern education in the form of cooperation between the public and private sectors, are proposed. The main advantages of the participation of the state and business structures in the reengineering of the educational platform are outlined: access to state assets by a private partner; reducing the burden on the state budget; qualitatively new content of educational services for society. It is proposed to use the mechanism of public-private partnership as the main way of cooperation between the public and private sectors through the system of indices and indicators of quantitative and qualitative assessment of international global rankings and international experience. It is established that in order to increase projects involving public and private partners in the field of education in Ukraine it is necessary to continue further research in the field of foreign experience to intensify the communication process on examples of already implemented projects and implement best practices that do not contradict historical traditions, resource potential and state interests.

Key words: public administration, public-private partnership, higher education, sustainable development.

УДК 330.3+334.723
DOI <https://doi.org/10.32843/pma2663-5240-2022.27.12>

Цимбаленко Я.Ю.

к. наук з держ. упр.,
доцент кафедри теорії
та практики управління
Національний технічний університет
України «Київський політехнічний
інститут імені Ігоря Сікорського»

Палажченко К.С.

аспірантка кафедри теорії та практики
управління
Національний технічний університет
України «Київський політехнічний
інститут імені Ігоря Сікорського»

Постановка проблеми в загальному вигляді. Державно-приватне партнерство – широковідомий механізм, який активно використовується в багатьох країнах світу з метою реалізації конкретних проєктів на взаємовигідних умовах державних і неурядових, приватних організацій, що за відсутності потенції значних

капіталовкладень зі сторони державного партнера є необхідним для забезпечення економічного зростання країни та швидкого реагування на проблеми сучасності. Окрім того, у контексті парадигми сталого розвитку актуальним завданням для держав є раціональне використання ресурсів в умовах їх обмеженості.

Саме тому урядами країн створюються перспективи для забезпечення акумулювання можливостей, ідей і ресурсів державного та приватного секторів економіки, співпраця яких стає інструментом підвищення якості надання державних послуг у сфері освіти (однак не вичерпується останніми), створення якісно нових перспективних проєктів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Досвід упровадження та функціонування державно-приватного партнерства в зарубіжних країнах і можливість імплементації кращих зарубіжних практик розглянуто в працях Т. Калити [1]; теоретико-методичні основи економічних інструментів і механізмів взаємодії ринків праці й освітніх послуг досліджено О. Амбражей [2]; нормативно-правову характеристику партнерства між державним і приватним секторами охарактеризовано в працях Т. Губанової [3]. Між тим питання державного регулювання взаємодії ринків праці й платформ надання освітніх послуг зі співучасті держави й бізнес-партнера в умовах становлення сталого розвитку залишаються комплексно недослідженими.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Форсований розвиток, якому довгий час віддавалася перевага в багатьох державних політиках, стає причиною низки негативних наслідків, які прямо корелюють із виснаженням земних ресурсів. Пошук нового вектору розвитку людства та держав стає проблемою міжнародного рівня й відображено в концепції сталого розвитку, яка стає необхідною умовою поступального розвитку. Одним із головних завдань держави в рамках забезпечення трискладової парадигми сталого розвитку є створення нової генерації кваліфікованих спеціалістів, здатних до усвідомленого прогресу та розвитку висококонкурентних сфер з урахуванням локальних і міжнародних тенденцій попиту ринку праці. Забезпечити ринок праці фахівцями затребуваних професій має освіта як інститут соціалізації та самореалізації людини. Однак законсервована система освіти в Україні вимагає термінової зміни та запровадження кардинальних змін шляхом реінжинірингу всієї системи. З огляду на дефіцит державного бюджету в Україні, виникає необхідність пошуку оптимального підходу до фінансування освітньої сфери. Перспективним способом фінансування змін в освітній сфері є державно-приватне партнерство. Головним завданням держави є створення умов для реалізації державно-приватного партнерства й підвищення рівня популяризації цього інструмента серед неурядових організацій і громадян України.

Мета статті полягає в узагальненні необхідності кардинальних змін у системі управління освітньої сфери (конкретніше, організації освітньої діяльності відповідно до міжнародних стандартів, потреб ринку праці та суспільних запитів, що в умовах становлення сталого розвитку є необхідним для збереження конкурентоспроможності України). Досягнення такої мети можливе при впровадженні новітніх інструментів фінансування галузі освіти за допомогою залучення інвестиційних потужностей та організаційного досвіду бізнес-структур. Формування пропозицій щодо можливих форм співпраці державного та приватного секторів на базі державно-приватного партнерства (далі – ДПП) у розрізі вдосконалення якості освіти й освітньої діяльності.

Виклад основного матеріалу. Визнаючи кардинальні світові зміни та відсутність збалансованого вектору розвитку людства, широким колом міжнародних організацій і дослідників узагальнено концептуально новий підхід до поступального розвитку – «сталий розвиток». Парадигма сталого розвитку відображає проблеми форсованого розвитку людства, необхідності системного поєднання й узгодженого розвитку соціального вектору, сфери екології та економічної діяльності. Соціальний прогрес має відбуватися через сумісний розвиток сфер життєдіяльності, не піддаючи загрози можливість подальших поколінь задовольняти свої потреби [4; 5].

Вироблення нової трискладової парадигми сталого розвитку доцільно розглядати через призму функціонування освітньо-наукової платформи. Ключова роль освітньої сфери визначається тим, що вона має забезпечити формування ключових ресурсів сучасного суспільства, заснованого на знаннях – компетенціях, і якісного кадрового потенціалу фахівців, здатних до діяльності й генерації усвідомленого підходу до прогресу на базі «сталого розвитку», кардинально відмінного від попереднього устрою, а саме модель радянської організації структури вищої школи, повністю керованої та фінансованої з державного бюджету, була інтегрована в систему українських ЗВО, яка функціонує на базі довгострокових замовлень в умовах відносної стабільності в задоволенні потреб економіки країни у кваліфікованих кадрах. Варто відмітити, стратегічний напрям держави – зростання валового внутрішнього продукту. Досягнення цієї мети спирається на наявні виробничі потужності, але не забезпечує оптимального співвідношення грошової маси і трудового потенціалу суспільства. За такого типу управління система стає неефективною в контексті її

вразливості до мінливих соціально-економічних умов і відсутності механізмів реагування та прискореної адаптації. Отже, для вирішення вищезгаданих проблем освітньої сфери формуються зобов'язання з адаптації програм навчання до умов сучасності й потреб ринку праці з урахуванням мінливих інформаційних потоків.

Державою вже здійснено низку позитивних зрушень у напрямі модернізації та досліджень професійного становлення. Між тим відчутна нестача фінансових активів для реалізації покладених на освітню сферу завдань і відсутність достатнього забезпечення організації процесу навчання й керування освітніми закладами в цілому. Також тенденція щорічного скорочення бюджетного фінансування негативно впливає на якість надання освітніх послуг і їх доступність [6]. Крім того, відмічається помітне погіршення освітнього середовища, що є наслідком несприятливої освітньої політики загалом, інтенсифікації конкуренції в наданні освітніх послуг між приватними закладами вищої освіти й державними закладами надання освітніх послуг, нестабільної економічної ситуації та низки інших факторів. Саме тому в сучасних соціально-економічних умовах освітня діяльність потребує додаткових механізмів стимулювання й залучення альтернативних державному фінансуванню джерел [7].

Механізм державно-приватного партнерства є однією з перспективних форм взаємодії між державними та приватними структурами. Практика світового досвіду демонструє велику кількість різновидів партнерських державно-приватних зв'язків. У широкому сенсі «державно-приватне партнерство» – це співпраця представників державного та приватного секторів економіки з метою здійснення соціально важливих проєктів і розподілення вигоди та ризиків сумісної діяльності. В Україні ДПП забезпечується Законом України «Про державно-приватне партнерство» від 2010 року й низкою нормативно-правових доповнень, яких лише на загальнодержавному рівні налічується кілька десятків, що є показником наміру щодо активного залучення приватного партнера до співучасті з державним партнером і розширення їх можливостей у рамках співпраці [8].

Інтенсифікація ДПП може стати каталізатором позитивних модернізацій в Україні. Освіта, виступаючи одним із базових інститутів суспільства, довгий час залишалася без реінжинірингу системи, що вплинуло на вразливість до нових ринкових змін, зокрема до вимог освітніх провайдерів, які

пропонують більш привабливі, ніж традиційні навчальні заклади, умови навчання, а саме навчання затребуваних на ринку праці професій. Основними інструментами такого навчання повинні бути добре підготовлені та забезпечені технічними умовами дистанційні тренінги, дуальна освіта, гнучкі графіки навчання, короткостроковість навчальних програм. В Україні вже реалізована значна кількість масштабних освітніх проєктів приватними агентами, підтриманих суспільством. Однак якість таких послуг залишається сумнівною, а легітимність документів про проходження навчання є ще однією проблемою. Але, попри це, актуальність приватних форм навчання серед населення України лише зростає. Отже, перед Урядом України постає завдання розвитку конкурентоспроможної, ефективно керованої, фінансово стійкої моделі надання освітніх послуг державними закладами, яка відповідала б потребам і викликам суспільства. Державні освітні заклади, утрачаючи попит серед абітурієнтів в умовах динамічного розвитку альтернативних варіантів навчання, поступаються приватним провайдерам. Варто зауважити, досвід України щодо одночасної присутності державного та приватного сектору в цій сфері не є запорукою задоволення потреб суспільства та зростання рівня освіченості серед населення, оскільки кожен із гравців сконцентрований на особистісній вигоді, залишаючи поза увагою багато ключових факторів, які є вагомими в становленні якісного освітнього середовища. Наприклад, ООН публікує результати дослідження розвитку людського потенціалу, зважена оцінка якого складається з індексу освіти, показника валового внутрішнього продукту й очікуваної середньої тривалості життя, що дає змогу оцінити ефективність відтворення та залучення трудового потенціалу суспільства й правильний вектор його розвитку. Україна посідає 74 місце зі 189 країн, розташувавшись між острівними державами Карибського басейну Сент-Кітс і Невіс та Антигуа й Барбуда (станом на 2020 рік). Лідерами дослідження стали країни, досвід застосування державно-приватного партнерства яких налічує роки й має достатню кількість позитивно реалізованих проєктів ДПП не лише у сфері освіти [9]. Із цього можемо зробити висновок про ефективність механізму ДПП, необхідність подальших досліджень у руслі зарубіжного досвіду з метою імплементації кращих практик, які не суперечать історичним традиціям, ресурсному потенціалу та державним інтересам.

Таблиця 1

Рейтинг індексу людського розвитку

Ранг/Оцінка	Країна	Очікувана тривалість життя (роки)	Очікувана тривалість навчання населення (роки)	Середня тривалість навчання громадян (роки)	Валовий національний дохід (ВНД) на душу населення (доларів США)
1/0,957	Норвегія	82,4	18,1	12,9	66,494
2/0,955	Ірландія	82,2	18,7	12,7	68,371
3/0,955	Швейцарія	83,8	16,3	13,4	69,394
4/0,949	Гонконг, Китай (САР)	84,9	16,9	12,3	62,985
74/0,779	Україна	72,1	15,1	11,4	13,216

Джерело: складено автором на основі [9]

Окрім того, в умовах відтоку студентів і фахівців галузі освіти в тому числі через застарілі матеріально-технічні й санітарні умови навчання варто розглядати форму співпраці партнерів для поліпшення цих умов. Приклади реалізації такої співпраці в Україні вже є.

Висновки. Державна економічна політика України в умовах глобалізаційних впливів і трансформацій падає, а наявний управлінський ешелон не здатен реагувати на сучасні виклики вчасно, ураховуючи нові тенденції. Для вирішення завдання відновлення конкурентоспроможності країни важливим завданням перед системою освіти стає продукування нового типу фахівців державної служби. Між тим наявний рівень освітнього середовища не є задовільним і поступається країнам-лідерам, які реалізують у практиках механізм корпоративної взаємодії держави та бізнес-структур. Сучасний стан вимагає передових реформ, націлених на комплексну зміну засад регулювання державно-приватного альянсу в Україні, проблема формування якісної державної політики надання освітніх послуг із залученням приватного сектору як складника загальної освітньої політики є актуальною. Віддаючи належне вагомим здобуткам у дослідженні взаємодії державних і бізнесових структур на базі ДПП, варто визнати, що важливим є питання розробки механізмів державно-приватного партнерства в наданні освітніх послуг і створення освітнього середовища, що відповідає вимогам і принципам парадигми сталого розвитку як концепції оптимального розвитку країн, ураховуючи раціональне споживацтво та благонадійний розвиток, який задоволь-

нить потреби нинішнього й майбутнього покоління і вже сьогодні відображається в позитивних практиках багатьох країн.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Калита Т.А. Теоретичні та практичні аспекти зарубіжного досвіду фінансування інвестицій в системі партнерських відносин держави і бізнесу та імплементація його в Україні. *Бізнес Інформ*. 2017. № 9. С. 29–34.
2. Амбражей О.А. Формування економічного механізму взаємодії ринків праці й освітніх послуг в Україні : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.01. Дніпропетровськ, 2016. 199 с.
3. Губанова Т. Державно-приватне партнерство у сфері освіти і науки в Україні: нормативно-правова характеристика. *Підприємство, господарство і право*. 2019. Вип. 6. С. 220–224.
4. Вернадский В.И. Очерки и речи. Пг. : Науч. хим.-техн. изд-во, 1922. Вып. 1. 159 с.
5. Цілі сталого розвитку 2016–2030. URL: <https://ukraine.un.org/uk/sdgs> (дата звернення: 11.09.2021).
6. Current education expenditure, total (% of total expenditure in public institutions). World Bank. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/SE.XPD.CTOT.ZS?end=2019&start=2019&view=bar> (Accessed: 22.09.2021).
7. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року : Указ Президента України від 30 вересня 2019 № 722. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/7222019-29825> (дата звернення: 22.09.2021).
8. Про державно-приватне партнерство : Закон України від 01.07.2010 № 2404-VI. Дата оновлення: 25.10.2020. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2404-17> (дата звернення: 26.08.2021).
9. Latest Human Development Index Ranking 2020. United Nations Development Programme. URL: <http://hdr.undp.org/en/content/latest-human-development-index-ranking> (Accessed: 01.10.2021).